

5. Овруцкий Н. О. Крылатые латинские изречения в литературе / Николай Осипович Овруцкий. – К. : Академия наук УССР, 1962. – 220 с.
6. Осетрова Г. Латинські написи в пам'ятках архітектури Кам'янця / Галина Осетрова. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2014. – 64 с., іл.
7. Робоча програма навчальної дисципліни. ПП-06 Латинська мова [галузь знань 0203 Гуманітарні науки, напрям підготовки 6.020303 Філологія] / Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка ; уклад. Т. В. Сторчова. – Кам'янець-Подільський, 2012. – 17 с.
8. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
9. Шовковий В. М. Методика викладання класичних мов / В'ячеслав Миколайович Шовковий. – К. : Вадекс, 2012. – 222 с.

The article is devoted to the problem of realization byword approach in teaching Philology majors Latin language. Latin byword is considered as a valuable and motivated component of the Latin subject's content. The learning Latin of bywords helps to future philologists to develop not only sociolinguistic competence, but also furthers the improving of phonetical, lexical, grammatical competence and competence in reading Latin texts.

As the Latin learning is conducted in conditions of dual-lingualism the solving question of methodological interpretation of the byword as the unit of phraseology is necessary. Due to the criteria for selection the bywords' groups were determined: types of fixed phrases, linguistic and cultural concepts, grammar units, interlanguage correlates.

Deductive method, inductive methods, conscious comparison method are based on translation with exact correlates in other languages, using byword-antonyms, illustrating (using visual aids), telling with a plot, historical and cultural contexts, verbal explanation.

The main skills of sociolinguistic competence based on the byword approach are understanding and interpretation of Latin bywords, ability to use fixed expressions in different communicative situations, ability to choose equal byword units.

Receptive learning of Latin bywords is realized in such conditions: Latin fixed phrase is as illustrative language unit on presentation, using byword on practice and determining its correlates in other languages, using expressions in the process of reading Latin texts.

Reproductive learning is possible in forming of intertextual skill (using a byword in oral and written speech), writing a byword complex (student's opus), writing essay and poem using Latin bywords.

Learning Latin bywords helps to Philology majors briefly and neatly express own opinion, understand thoughts other people and helps realize ancient world – the base of European civilization.

Key words: *Latin, byword, methodology, sociolinguistic competence, receptive learning, reproductive learning.*

Отримано: 14.10.2014 р.

УДК 351.085

Сукаленко Т.М., Овраменко О.В.

КОМУНІКАТИВНА ПРОФЕСІОГРАМА ЕКОНОМІСТА З ПОЗИЦІЇ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті досліджено основні професійні комунікативні знання, уміння та навички студента-економіста, визначено їх значення під час виконання професійних обов'язків, охарактеризовано професіограму економіста з позиції ділової комунікації.

Ключові слова: *професіограма, мовна особистість, комунікативна компетентність.*

Рівень науково-технічного прогресу, економічного розвитку країни, темпи інфляції, рівень конкуренції, політична стабільність та соціально-культурні чинники зумовлюють посилення вимог сучасного ринку праці, які висуваються до професії економіста. Професіограма економіста містить інформацію про комплекс загальних і професійних знань і умінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної комунікації як невід'ємного елемента його професійної діяльності.

Мета статті: обґрунтувати професіограму економіста з позиції ділової комунікації, з'ясувати основні професійні комунікативні знання, уміння та навички, які впливають на процес та результативність професійної діяльності економіста.

Дослідженням професійно-технічної освіти в Україні займалися Н. Ничкало, П. Лузан, Т. Герлянд, Л. Несторова, М. Шимановський, В. Манько, О. Слатвінська та ін. Н. Волкова, А. Горкуненко, Г. Курдюмов, М. Левочко вивчали професійну підготовку фахівців економічного профілю. У роботах І. Горностаєва, Т. Степанова було досліджено певні аспекти професійних якостей майбутніх економістів. Як і вітчизняні вчені, так і російські науковці неодноразово розглядали у своїх працях проблему «професійної компетентності фахівця на основі компетентнісного підходу» (В. Биков, О. Овчарук, Н. Морзе, Т. Десятов, С. Клепко, О. Локшина, О. Пометун, І. Зимня, К. Кирей, М. Ларионова, О. Перфільєва, А. Хуторський та ін.). Проблема обґрунтування, вдосконалення та розроблення професіограми фахівця економічного профілю присвячені роботи Л. Фаткіна, Е. Романова та ін. Не минули питання професійної підготовки фахівців і закордонні вчені, а саме Дж. Равен, Л. Салганік, Д. Рікен, У. Мозер, М. Спектор, які «розкрили зміст ключових компетентностей, що сприяють досягненню успіхів у житті та професійній діяльності» [2].

Професіографією як наукою займалися такі дослідники: А. Крилов, С. Батишев, В. Єрасов, М. Дмитрієва, Р. Мітельман, С. Карпіловська, Е. Маляр, К. Платонов, В. Синявський, Н. Остріков, В. Рибалка, А. Фукін та ін. [4]. Роль комунікативних аспектів у професійній діяльності фахівців економічного профілю, розвитку професійно-особистісного потенціалу майбутніх фахівців досліджено у роботах Л. Васильченко, Л. Волинської, І. Іванова та ін. У працях Ю. Балашова, К. Богатирьова, В. Лівенцова досліджено питання формування економічної культури, готовності особистості до професійного спілкування, забезпечення гуманізації професійної підготовки [5].

На думку Я. Крушельницької, професіограма – «це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов і характеристик трудової діяльності відповідно до конкретної професії, її окремих вимог і професійно важливих якостей, якими повинен володіти працівник» [3].

І. Ярощук трактує професіограму як «перелік і опис загально трудових і спеціальних знань, навичок, умінь, необхідних для успішного виконання певного виду професійної діяльності» [7].

Професійними здібностями є певні властивості особистості, які можуть змінюватися у процесі діяльності та забезпечувати її успішність і вдосконалення [3].

Я. Крушельницька виділяє такі основні складові професіограми:

- «загальні відомості про професію;
- виробничу характеристику професії;
- санітарно-гігієнічні умови праці;
- перелік обсягу знань і умінь, які необхідні для успішної професійної діяльності;
- характеристику видів і тривалості професійного навчання, можливості підвищення кваліфікації;
- психограму, тобто характеристику психологічних вимог професії до людини з виділенням основних і бажаних психічних особливостей, а також психофізіологічних протипоказань» [3].

Я. Крушельницька систематизувала основні психологічні і психофізіологічні вимоги, які висуваються до особистості. Серед них важливе місце посідають особистісні якості, такі як організованість, здатність до співробітництва, комунікативні якості, відповідальність, інноваційність і т. ін. [3].

Важливо зазначити, що «комплекс психофізіологічних і психологічних характеристик складає психограму професії, графічне зображення якої називається психологічним профілем професії» [3].

Професіографування ставить собі за мету забезпечити професіоналізацію праці та профорієнтацію особистості майбутнього фахівця. Забезпечити ж результативність вирішення професійних завдань майбутнього економіста, що можуть виникати під час виконання певного виду діяльності, можна завдяки формуванню та розвитку необхідних особистісних характеристик. Згідно з професіограмою головними умовами професійної придатності економіста є володіння достатнім багажем комунікативних умінь та навичок, а також основами культури спілкування, які допомагають досягти комунікативної взаємодії кожним із співрозмовників, а також встановити відповідні стосунки для досягнення високих результатів у певному виді професійної діяльності [7].

Щодо комунікативних вмінь, то вони «розкривають ставлення до колег, до себе, особливості взаємовідносин у колективі, а також сам процес спілкування між працівниками або службовцями в процесі діяльності» [5].

Вище згаданих умов недостатньо економістові задля успішного ведення професійної діяльності. І. Ярощук виділяє низку якостей, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності:

- розвиток концентрації та переключення уваги (здатність протягом тривалого відрізка часу зосереджуватись на одному предметі та швидко переключатись з одного виду діяльності на інший);

- високий рівень розвитку пам'яті;
- високий рівень математичних здібностей;
- спроможність працювати в умовах дефіциту часу та інформації;
- спроможність протягом довгого періоду часу займатись одноманітним видом діяльності;
- аналітичне мислення [7].

Під професійною компетентністю розуміють якість людини, яка володіє всебічними знаннями і вміннями зі свого фаху, готова до їх творчого застосування із дотриманням загальнолюдських і християнських цінностей, а також спрямована на постійну самоосвіту та самовдосконалення [1, 316].

А. Маркова, розглядаючи професійну компетентність, у своїй фундаментальній праці «Психологія професіоналізму» виокремила такі її види: «спеціальна компетентність (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток); соціальна компетентність (володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці); особистісна компетентність (володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна компетентність (володіння прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, невідкладності професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю)» [Цит. за 1, 316 – 317].

Визначення «професійна компетентність» В. Адольф окреслює як «складне утворення, що вміщує комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність побудови навчально-виховного процесу» [Цит. за 1, 317].

У процесі професійної діяльності економіст повинен володіти необхідними комунікативними прийомами, серед яких можна виокремити такі: вміння застосовувати різні засоби комунікації, вести переговори, виступати публічно, будувати стосунки з колегами на морально-етичних засадах, застосовувати нестандартні мовні форми, організувати необхідну роботу в колективі, а також уникати конфліктних ситуацій [5].

Відповідно до соціально-економічних трансформацій суспільства важливе місце посідає питання формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. Аналізуючи психолого-педагогічну й економічну літературу можна сказати, що особливого значення набуває питання створення умов, необхідних для формування у майбутніх фахівців економічного профілю професійної мовної компетентності. В. Мадзігон підкреслює, що «система освіти і науки має не лише постійно адаптуватися до соціально-економічної ситуації в державі, а й випереджати ці процеси, формуючи їхню суть і кадрове забезпечення» [5].

Формування професійної мовно-комунікативної компетенції передбачає:

- глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;
- вміння професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера;
- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватись у професійному спілкуванні;
- уміння працювати з різними типами текстів;
- уміння орієнтуватись у масивах різномовної та різнотипної інформації українською мовою на різних каналах комунікації;
- уміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням (миттєво відповідно реагувати на нову інформацію у контексті попередніх даних);
- володіння основами риторичних знань і умінь;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію і приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії [6, 20].

Саме тому мовно-культурна освіченість майбутніх економістів може мати значний вплив на успіх у професійно-ділових стосунках. «Володіти лише нормами літературної мови недостатньо для досягнення бажаних результатів, адже в процесі переговорів економістові доведеться часто чути специфічні для економіки терміни («дефляція», «ревальвація», «операційний важіль», «калькуляція» тощо), а іноді і сленг («платіжка», «кредиторка», «дебеторка» тощо). Слід зазначити, що зацікавленість сучасними економічними термінами спостерігається і серед пересіч-

них українців, які щодня отримують велику кількість інформації економічного змісту. Проте це не означає, що кожен, хто опанував певну кількість економічної термінологіки, може вважати себе фахівцем з економіки. Професійною лексикою потрібно навчитись користуватись, а не хаотично вживати її, вихваляючись знанням значення того чи іншого терміна. Фахівці, які професійно пов'язані з економічною термінологікою, опановують мистецтво її використання в процесі професійного спілкування впродовж усієї діяльності, зважаючи на ту кількість запозичень та нових термінів, що постійно збагачують мову професії» [7].

Варто зауважити, що економіст повинен володіти низкою умінь, без яких не зможе виконувати певні професійні дії. З-поміж основних комунікативних умінь економіста І. Ярощук виділяє такі:

- «уміння розуміти та реагувати на сказане співрозмовником у професійних ситуаціях спілкування (на основі знань мови професії та навичок застосування професійної термінологіки економіст може побудувати ефективну комунікативну взаємодію, яка передбачає як розуміння поданої співрозмовником інформації, так і певну реакцію у відповідь);
- уміння прогнозувати розвиток діалогу та реакцію співрозмовника (використання знань психологічних особливостей особистості, технік ведення діалогу та професіограм різноманітних професій допоможе економістові передбачити розвиток діалогу ще на його початковій фазі та наперед визначити можливі варіанти відповідей співрозмовника з метою уникнення непорозуміння чи одержання небажаного результату комунікативної співпраці);
- уміння направляти діалог, враховуючи цілі професійної діяльності (іноді, маючи на меті досягнення певного результату, економіст може спрямовувати діалог у потрібне йому русло завдяки знанням діалогічних форм професійного мовного спілкування та володінню технікою їх ведення);
- уміння створити та підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування (використання знань стандартизованих норм мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету ділового спілкування допоможуть економісту позитивно налаштувати співрозмовника, створивши сприятливий психологічний клімат та виявивши таким чином своє добре ставлення до партнера по спілкуванню. В такій атмосфері, яка сприятиме досягненню необхідних результатів, розмова набуде невимушеності, а співпраця буде ефективнішою» [7].

Оскільки продуктивність підприємства безпосередньо залежить від рівня володіння фахівцем уміннями професійної діяльності та навичками професійного спілкування, тому кожен економіст повинен володіти низкою професійних якостей та комунікативних знань, умінь та навичок, які у майбутньому сприятимуть або ж ускладнюватимуть успішність виконання завдань у його професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Гаврутенко Л.А. Поняття професійної компетентності студента економічного профілю / Л.А. Гаврутенко // Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії: Матеріали всеукр. наук.-прак. конфер. / Редкол. Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В., Українець С.Я. – Рівне: О.Зень, 2013. – С. 316-318.
2. Гаврутенко Л.А. Формування готовності до професійної діяльності майбутнього економіста / Л.А. Гаврутенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0/Downloads/950-3252-1-PB.pdf
3. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці: підручник / Я.В. Крушельницька. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.
4. Поночовна-Рисак Т.М. Структура професійних якостей майбутніх податкових інспекторів / Т.М. Поночовна-Рисак // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=8382&chapter=1>.
5. Рудніцька К.В. Педагогічні умови формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю / К.В. Рудніцька // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadps_2013_1_11.pdf
6. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посіб. / Л.Є. Гапонова, В.М. Голенко, Н.В. Леонова та ін. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2012. – 118 с.
7. Ярощук І.Д. Теоретичне обґрунтування професіограми економіста з позицій ділової комунікації / І.Д. Ярощук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2009_st_31/

The article presents the analysis of basic professional communicative knowledge, skills and expertise of economists; gives their definition in the process of carrying out professional duties, provides the description of the economist's profession in the light of business communication.

The paper defines the economist's profессиogram as information about the complex of general and special professional knowledge and skills indispensable for a specialist to provide effective communication as a constituent part of his professional activities.

The author outlines the main criteria for the economist's vocational aptitude: mastery of sufficient store of communicative skills and expertise, proficiency in the basics of communicative culture, which facilitate intercourse and help to establish appropriate relations for the sake of high achievements in a certain professional domain.

In their future professional activities economists should demonstrate expertise in such communicative technique as application of various communicative means, the ability to conduct negotiations, to address the audience, to build up relations with colleagues on an ethical basis, to resort to non-standard language forms, to provide cooperation in the group, as well as the ability to avoid conflicts and to promptly react to the interlocutor's remarks in professional communicative situations, to anticipate the development of the conversation and the interlocutor's reactions, to create and support friendly communicative atmosphere for success in cooperation.

Key words: *profессиogram, linguistic subject, communicative expertise.*

Отримано: 22.10.2014 р.

УДК 811.161.2. 83

Третяк Н.В.

ДИСКУРС ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ МОВИ В ГАЗЕТНИХ ЖАНРАХ

У статті проаналізовано поняття дискурсу, стилю і тексту, розкрито питання про співвідношення тексту і дискурсу, а також інтерв'ю, як одну з основних форм втілення дискурсу в сучасних ЗМІ.

Ключові слова: *дискурс, стиль, текст, інтерв'ю, ілюквативне значення.*

При вивченні мови найбільш цікаві питання постають у зв'язку з дослідженням не мовних компонентів, а мови у використанні. Мовлення як одна з форм існування мови привертає увагу багатьох дослідників і розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодіях людей і механізмах їх свідомості. «Мова в дії» вивчається багатьма науками – теорією тексту, функціональною стилістикою, соціальною лінгвістикою, які керуються поняттями текст, стиль і дискурс. Дефініції цих понять відображають етапи розвитку науки, що прагне глибше проникнути у сутність зв'язного мовлення, розширити сфери й аспекти спостережень.

Текст – це об'єднана смисловим зв'язком послідовність мовленнєвих одиниць, основною властивістю якої є зв'язність і цілісність [4, 507].

Стиль, – за визначенням В.В.Виноградова, – це суспільно усвідомлена і функціонально зумовлена внутрішньо об'єднана сукупність прийомів уживання, вибору і поєднання засобів мовного спілкування у сфері тієї чи іншої загальнонародної мови, співвідносна з іншими такими ж способами вираження, що служать для інших цілей, виконують інші функції у мовній суспільній практиці даного народу [1, 73]. Такі підходи до стилю свідчать про те, що «зовнішня» стилістика поступається місцем стилістиці внутрішній – дійовому, творчому акту мовлетворення.

Послідовність мовленнєвих актів, які утворюють зв'язний текст, занурений в екстралінгвістичний контекст; процес, що протікає за умови присутності як мінімум двох учасників, які інтерпретують висловлення один одного називають дискурсом.

Таким чином, якщо текст – це результат, то дискурс – процес. Якщо функціональний стиль і його нормативні приписи більшою мірою відсторонені від суб'єктів мовлення, то дискурс наближений до соціально означених адресата і адресанта, які в умовах сучасної мовної ситуації мають значно відмінні уявлення від традиційного розуміння мовної норми. Нова стилістична норма повинна розширити межі літературної мови, означити радикальні можливості усно-розмовної мови, санкціонувати факти входження лексики обмеженого вживання, визначити функціональний параметр різного роду новоутворень.

Єдність комунікативних задач у дискурсі проявляє себе як міжособистісна комунікативна дія. Мотивація, доцільність уживання мовних засобів пов'язується з умовами успіху, які можуть змінюватися в будь-який момент спілкування, рольове переключення примушує особистість працювати у різних стильових режимах. Зокрема, в інтерв'ю при безпосередньому спілкуванні учасників мовленнєвого акту реалізується мова у своїй усній формі; при цьому спілкування комунікантів підвладне впливу екстралінгвістичних факторів, які обумовлюють динамічний характер даної комунікативної ситуації.